
Citizen Science

Citizen science neboli občanská věda, představuje inovativní přístup k vědeckému výzkumu, který aktivně zapojuje veřejnost do vědeckých projektů.

Tento přístup umožňuje lidem z širší veřejnosti spolupracovat s vědci na řešení komplexních problémů a objevování nových poznatků. Vědecké projekty, které využívají Citizen science, často spoléhají na pomoc dobrovolníků, kteří mohou přispívat svými pozorováními, měřeními nebo analýzami dat. Tento přístup nejenže zvyšuje kapacitu vědeckého výzkumu, ale také podporuje veřejné povědomí a vzdělávání v oblasti vědy.

Citizen science otevírá dveře k nespočtu projektů, které obohacují naši společnost a prohlubují naše porozumění světu. Projekty se věnují široké škále témat, od sledování změn klimatu, přes monitorování biodiverzity až po výzkum lidského zdraví.

Deset principů Citizen Science

Koncept občanské vědy se neustále vyvíjí. Existují různé definice a interpretace tohoto pojmu, které často závisí na kontextu. Občanská věda se může lišit mezi vědními obory, z hlediska návrhu procesů, úrovně účasti a způsobů zapojení veřejnosti. Základní pravidla a etické principy, které by však měly projekty občanské vědy splňovat a které přispívají k základnímu pochopení jejich cílů a obsahu, publikovala [Evropská asociace Citizen science](#) (ECSA – European Citizen Science Association) v dokumentu „Deset principů Citizen science“. Základní shrnutí těchto principů naleznete níže.

Deset principů Citizen Science:

1. Díky projektům občanské vědy se občané mohou aktivně zapojovat do vědeckého života a přispívat tak k rozvoji poznání a rozšiřování vědomostí. Občané se mohou stát přispěvateli, spolupracovníky i vedoucími projektů a jejich role by měla být významná.
2. Projekty občanské vědy mají skutečný vědecký výstup.
3. Spolupráce je přínosná jak pro profesionální, tak pro občanské vědce. Občanští vědci získávají zadostiučinění, že přispěli k vědeckému bádání, které je často zaměřeno na místní, národní i mezinárodní problémy, a mohou tak nepřímo ovlivňovat i způsoby jejich řešení.
4. Občanští vědci se mohou účastnit více fází vědeckého procesu.
5. Občanští vědci dostávají zpětnou vazbu například, jak byla jejich data využita a jaké jsou vědecké, politické a společenské výstupy.
6. Občanská věda je výzkumným přístupem jako kterýkoli jiný, včetně omezení a zkresení, která je potřeba brát v úvahu a příslušně ošetřit.
7. Výzkumná data a metadata občanské vědy jsou veřejně přístupná a (pokud je to možné) výsledky jsou publikovány s otevřeným přístupem.
8. Zapojení občanských vědců je uvedeno v poděkování jak u výsledků, tak v publikacích.
9. Programy občanské vědy mohou být hodnoceny na základě jejich vědeckých výstupů, kvality dat, zkušenosti účastníků a širšího dopadu na společnost a politiku.
10. Vedoucí projektů občanské vědy dbají na právní a etické aspekty týkající se autorského práva, ochrany práv duševního vlastnictví, smluv o sdílení dat, důvěrnosti dat, uvádění autorství a dopadů aktivit na životní prostředí.

(z angličtiny do českého jazyka přeložili Vermouzek a kol., leden 2016, Praha)

Výhody a výzvy Citizen Science

Citizen science nabízí řadu výhod, jak pro vědeckou komunitu, tak pro účastníky z širší veřejnosti. Vědci získávají přístup k novým pohledům a rozsáhlým datovým sadám z různých geografických oblastí, což by jinak bylo obtížné nebo nemožné. Účastníci mají příležitost rozšířit své znalosti, zkušenosti, zlepšit své dovednosti a stát se součástí vědecké práce. Tento přístup také podporuje spolupráci a vzájemné porozumění mezi vědci a veřejností a vede k většímu zapojení veřejnosti do vědeckých otázek. Spolupráce s veřejností může také snížit náklady na sběr dat a další výzkumné aktivity.

Přestože Citizen science přináší mnoho výhod, existují i výzvy, které je třeba překonat. Příkladem může být např. zajištění kvality a spolehlivosti dat, motivace a angažovanost dobrovolníků nebo otázky související s ochranou dat a etickými standardy. Klíčem k úspěchu je efektivní řízení projektů a podpora spolupráce mezi všemi zúčastněnými stranami.

Jak se zapojit?

Zapojit se do Citizen science výzkumu jako účastník z širší veřejnosti je poměrně snadné. U velkého počtu projektů je potřeba k účasti pouze přístup k internetu a chytrý telefon nebo počítač. Zájemci se mohou účastnit široké škály aktivit, od sledování ptáků, mapování hvězd až po analýzu snímků z mikroskopů nebo satelitů. Každý může najít projekt, který odpovídá jeho zájmům a dovednostem.

Jednou z platforem s přehledem projektů Citizen science v České republice je webová stránka Citizenscience.cz. Tato platforma nabízí základní databázi projektů s informacemi a návodem, jak se těchto výzkumů účastnit.

Citizen science na evropské úrovni

Zásadní roli v integraci občanské vědy na evropské úrovni hraje [Evropská asociace pro občanskou vědu \(ESCA\)](#). ESCA poskytuje platformu pro sdílení znalostí a osvědčených postupů, čímž pomáhá překonávat bariéry mezi vědci a veřejností, posiluje vědeckou gramotnost a podporuje rozvoj politik, které umožňují občanské vědě plně přispívat k vědeckému a společenskému pokroku v Evropě. Tímto způsobem dává občanům příležitost aktivně se podílet na řešení klíčových globálních výzev, jako je změna klimatu, ochrana biodiverzity a veřejné zdraví.